

Csillagos ötös este tízkor

Tóth Eszter fizikatanár

■ Az idei Rátz Tanár Úr Életműdíj egyik kitüntetettje több mint negyven éve van a pályán. Tankönyveit nemcsak magyar, de kínai és japán diákok is ismerik.

A Szilágyi Erzsébet Gimnázium utolsó leányosztályának tanulójaként érettségizett 1966-ban. Édesapja azt szerette volna, ha orvos lesz, ő matematika szakra jelentkezett, de „egyéb” származása miatt nem vették fel. Ám mivel hiány volt matematika-fizika tanárból, mégis bejutott az egyetemre. „Negyedéves voltam, amikor eszméletlenül megtetszett az atomfizika... Annyira, hogy végül ebből dokto-ráltam” – emlékszik vissza.

A budapesti József Attila Gimnáziumban kezdett tanítani, ott is maradt husz évig. Közben tankönyveket írt, sorra jelentek meg publikációi – nem csak magyarul. Persze az angolt nem anyanyelvi környezetben sajátította el, a „fizikus” angolt tanulta; amikor először járt Oxfordban egy konferencián, reggelizés közben leste el, hogyan kell elkérni a sósöröt. Később – miután megválasztották a Nemzetközi Fizikatanárok Egyesülete titkárának – azért olyan is előfordult, hogy az amerikai tudósoknak ő fordított „japán angolról amerikai angolra”.

A távol-keleti szakemberek egy fővárosi konferencián figyeltek fel az ifjú fizikatanárnő előadásaira és munkáira. „Még a József Attila Gimnáziumba is eljöttek, megnézték az óráimat, majd úgy döntöttek, hogy kellenek nekik a tankönyveim” – meséli. Az elsős és a negyedikes gimnazistáknak készült fordítások elkészültek és el is fogytak több mint tízmillió példányban. Miközben büszkén mutatja a japán és a kínai kiadásokat, gyorsan hozzáteszi, hogy egy kukkot sem ért az egészből, az írásjeleket nem ismeri, de az ábrák alapján azonosítani tudja, hogy éppen miről van szó.

1991-ben a ciszterci rend visszakapta a József Attila Gimnázium épületét a Villányi úton. Marasztalták ugyan, de úgy érezte, „nem tudna paptanárrá válni”. Kapóra jött, hogy felhívta egy közeli ismerőse, segítene-e a Lauder Iskola beindításában. „A legelső években lenyűgözött a felelős szabadság. Felelős voltam a gyerekekért, szakmailag szabadon dönthettem. Az volt a büntetés, ha a gyerek nem jöhetett be az iskolába. Sajnos később az egész túl anyagiassá lett, és ekkor eljöttem – emlékszik

Fotó: Sziárek Gábor

vissza. – Közben meghaltak a hozzátartozóim, két évig kerestem a nyelmem, amikor egy idős fizikus barátom a kezembe adott egy nevet és egy váci címet: Dr. Molnár Lajos igazgató, Vác, Boronkay György Műszaki Középiskola és Gimnázium. Eljöttem, megnéztem. Amikor

RÁTZ TANÁR ÚR ÉLETMŰDÍJ

A Fásori Gimnázium egykori matematikatanára, Rátz László (1863–1930) emlékére alapított díjat minden évben két-két biológia-, matematika-, fizika- és kémia tanárnak ítélik oda. Tóth Eszter mellett az idei díjazottak: Kubatov Antal és Békefi Zsuzsa matematika-, Zátonyi Sándor fizika-, Böddiné Schröth Ágnes és Endrész Gyöngyi kémia-, valamint Szalainé Tóth Tünde és Kánitz József biológiatanár.

Rátz László tanítványa volt Neumann János és Wigner Jenő is. A 93 éves korában elhunyt Wigner élete utolsó éveiben „elfelejtett” angolul, csak magyarul tudott beszélni. A híres hazai fizikus, Marx György megszervezte, hogy minél több magyar látogassa őt Princetonban, hogy legyen alkalma magyarul beszélni. Többen elmondták, hogy a Nobel-díjas tudós íróasztalán Rátz tanár úr fényképe volt.

először mentem végig még ismeretlenként a folyosón, a gyerekek köszöntek, és rám mosolyogtak. Mondhatjuk, nem nagy ügy, mégis nyilvánvaló lett, hogy itt a helyem.”

Közel negyven év fővárosi tanítás után Vácra nemcsak új iskolát, de új otthonát is talált. A laboratóriumot, amit saját költségén épített húsz évvel korábban, „átköltöztette” a városba, a diákok itt akár egyéni kutatómunkát is végezhetnek, s ennek meg is látszik az eredménye a tanulmányi versenyeken. Eszter egy országos pályázat keretében több mint 400 község, kisváros húsz ezer lakóházának radioaktivitását mérte meg helyi kollégák és több ezer tanuló aktív közreműködésével.

„Örültem élvezem a tanítást. Azt tapasztalom, hogy a partnerségre nagyon vevők a diákok. Gyakran bent maradunk az iskolában délután beszélgetni. Esténként pedig a facebookos zárt csoportjainkban fecsegünk – mondja. – Fizikáról, természettudományokról meg mindenről. Ha valaki felrak egy filmet otthoni kísérletéről, megkapja érte az ötöst este tízkor is. Ha pedig valakinek magánproblémája van, kimegyünk a chatbe, és megbeszéljük.”

A tanárno matraderécskei haza vakáció idején két-három hétig középiskolás táborra változik. Egy jól főző szülő, nagyszülő, alkalmanként egy matematikatanár kollégája segítségével két-három csoportot fogad az apró házban és a kertjében. A program mindennap ugyanaz, mégsem egyhangú: rengeteg fizikatanulás, eszem-iszom, egy kis sport és esti mesék. Az első estéken ő mesél olyan témáról, amelyeket a gyerekek rendelnek. „Általában fizikátörténetről akarnak hallani, de volt, hogy az élet keletkezéséről kértek esti mesét. Az utolsó este a táborúzó mellett viszont a diákok mesélnek, és én is tanulok tőlük. Például meggyőzték az okostelefonról és a számítógépes játékok tudományos hasznosíthatóságáról.”

Mindennap hatkor kel, a napja nagy részét a tanítás teszi ki. Tavaly – „túlkorossága” miatt – kényszernyugdíjba akarták küldeni, de végül maradhatott. „Valószínűleg belehaltam volna, ha – akárhogyan is – nem taníthatok újra. Egyedül élek, bőven van időm a tanítványaimra. Nekem az jelenti a boldogságot, amikor este a labor után végigmegyünk az üres iskola folyosóján, és a diákjaim nem rohannak haza, mert még meg kell beszélünk a közös munka örömeit.”

Matkovich Ilona